

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

ODDĚLENÍ RUSKÉHO JAZYKA A LITERATURY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**UKRAJINA JAKO TOPONYMUM A NÁZVOSLOVÍ
HISTORICKÝCH OBLASTÍ UKRAJINSKÉHO STÁTU**

**UKRAINE AS A TOPONYM AND THE TERMINOLOGY OF
HISTORICAL AREAS OF THE STATE OF UKRAINE**

Vedoucí práce: Mgr. Andrej Artemov, Ph.D., Mgr. Tomášková Elena

Autorka: Khrystyna Kuzevych

Studijní obor: Cizí jazyk pro evropský a mezinárodní obchod – ruský jazyk

Rok: 2012

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

ODDĚLENÍ RUSKÉHO JAZYKA A LITERATURY

**UKRAJINA JAKO TOPONYMUM A NÁZVOSLOVÍ HISTORICKÝCH
OBLASTÍ UKRAJINSKÉHO STÁTU**

Tato bakalářská práce je zaměřena na otázku vzniku a použití toponymu „Ukrajina“. Předkládá základní verze týkající se sporu o tomto slově. Shromažďuje popis a lingvisticko-historickou analýzu toponymů, označujících historické oblasti Ukrajiny jako je např. Halyč, Volyň, Podkarpatská Rus a jiné. Taktéž je v této práci popsán nejen historický vývoj těchto oblastí, ale i postupný teritoriální vznik ukrajinského území.

Vedoucí práce: Mgr. Andrej Artemov, Ph.D., Mgr. Tomášková Elena

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

ODDĚLENÍ RUSKÉHO JAZYKA A LITERATURY

**UKRAINE AS A TOPONYM AND THE TERMINOLOGY OF HISTORICAL
AREAS OF THE STATE OF UKRADNE**

This bachelor work is focused on the origin and fuse of the toponym “Ukraine“. It presents the basic views concerning the word. The work collects description and linguistic-historical analysis of toponyms designating historic areas of Ukraine such as Halych, Volhynia, Carpathian Ruthenia and others. The analysis focuses not only on the historical development of the mentioned areas, but gradual territorial formation of Ukrainian territory.

Supervisor of the bachelor’s paper : Mgr. Andrej Artemov, Ph.D., Mgr. Tomášková
Elena

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Ukrajina jako toponymum a názvosloví historických oblastí ukrajinského státu vypracovala samostatně s použitím odborné literatury a pramenů, jejichž seznam uvádím v závěru práce.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 10.04.2012

.....
Khrystyna Kuzevych

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych chtěla srdečně poděkovat vedoucím práce Mgr. Eleně Tomáškové a Mgr. Andreji Artemovovi, Ph.D. za odborné vedení této bakalářské práce, za trpělivost a čas, který mi věnovali.

OBSAH

ÚVOD.....	8
1. Přehled dějin Ukrajiny.....	9
1. 1. Východní Slované a vznik Kyjevské Rusi.....	9
1. 2. Haličsko-Volyňské knížectví.....	10
1. 3. Ukrajinské země jako součást Litvy a Polska.....	11
1. 4. Počátky Ukrajinského kozáctví.....	12
1. 5. Ukrajinské země v období XIX. – XX. století.....	13
1. 6. Nezávislost Ukrajiny.....	15
2. Ukrajina jako toponymum.....	16
2. 1. Původ toponymu <i>ukrajina</i>	16
3. Historické oblasti Ukrajinského státu a jeho názvosloví.....	19
3. 1. Dělení historických oblastí Ukrajinského státu.....	20
3. 2. Samostatné historicko-geografické oblasti a jejich názvosloví.....	21
3. 2. 1. Střední Naddněprjanščyna.....	21
3. 2. 2. Polesí.....	22
3. 2. 3. Volyň.....	23
3. 2. 4. Podolí.....	24
3. 2. 5. Halyč.....	25
3. 2. 6. Podkarpatská Ukrajina.....	26
3. 2. 7. Bukovina.....	27
3. 2. 8. Besarábie.....	28
3. 2. 9. Krym.....	28
3. 2. 10. Záporoží.....	29
3. 2. 11. Doneččyna.....	30
3. 2. 12. Slobožanščyna.....	31
3. 2. 13. Siverščyna.....	32

ZÁVĚR.....	33
Seznam použité literatury.....	37
Seznam použitých internetových stránek.....	37
Seznam použitých obrázků.....	38

ÚVOD

V této bakalářské práci se budeme věnovat třem základním tématům. Nejdříve se zaměříme na historický vývoj území Ukrajiny, který souvisí se vznikem historických oblastí Ukrajinského státu. Zabloudíme do Kyjevské Rusi a k východním Slovanům. Vždyť přeci Slované měli velký vliv na události, které probíhaly kolem Kyjeva a na území dnešní Ukrajiny.

Podíváme se i na některé samostatné knížecí celky, které byly utvořeny na území Kyjevské Rusi. Jedná se například o Haličsko-Volyňské knížectví, podle kterého již dnes nesou názvy některé historické oblasti Ukrajiny. Pokud mám být konkrétní, jde zejména o historickou oblast Halyč a Volyň.

Podíváme se na dobu, kdy Ukrajina spadala pod vládu Litvy a Polska, na vývoj kozáctví a vznik Záporožské Síči, od něž je odvozen další název historické oblasti Ukrajiny, Záporoží. Takto doplujeme až do novodobé historie, kde se zaměříme na Ukrajinu v době SSSR. Myslím, že není nutné dodávat, že SSSR měl velký vliv či význam nejen na Ukrajinu, ale i na země v Karibském moři, jižní Asii i na celou Evropu.

Také se budeme zabývat toponymem slova Ukrajina. Pokusíme se zjistit, proč se vlastně Ukrajina nazývá Ukrajinou. Zda opravdu název „*Ukrajina*“ pochází od slova „*okrajina*“ či nikoli. Budeme se snažit předložit všechny dostupné verze o vzniku a původu tohoto toponymu.

Podobným způsobem se budeme věnovat i dalším historickým oblastem Ukrajiny. Zaměříme se především na toponymy a pokusíme se vysvětlit jejich lingvisticko-historický původ. Taktéž se pokusíme zjistit, zda názvy historických oblastí Ukrajiny mají souvislost se zvyky a tradicemi obyvatelstva.

Jelikož jsem žila na území těchto historických celků, mám tu možnost, osobně posoudit a porovnat vliv historických oblastí Ukrajiny v současnosti. Musím dodat, ač se nejedná o žádné bývalé administrativní členění Ukrajiny, jsou tyto historické oblasti na území Ukrajiny velmi populární a z velké části ovlivňují tamní obyvatele již do dnes. Ať to jsou například zvyky, tradice či pouhé nářečí, které se v každé oblasti do značné míry liší.

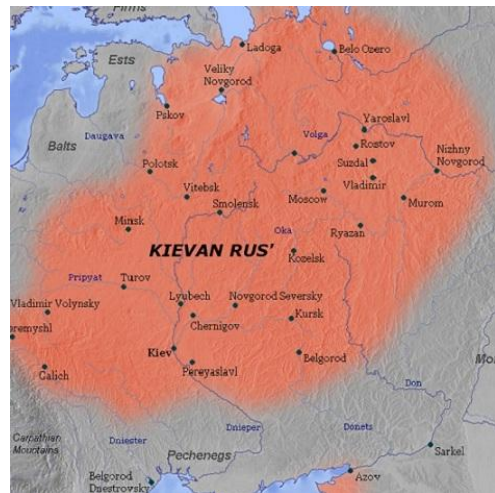

1. Přehled dějin Ukrajiny

1. 1. Původ Slovanů a vznik Kyjevské Rusi

Ukrajinské země byly již z dávných časů osídlovány kmeny Skifů, Řeků, Slovanů. A právě otázka o původu Slovanů se stala již mnohokrát předmětem diskuzí.

Existuje mnoho verzí o původu tohoto pojmenování. Podle jedné z verzí se vědci domnívají, že základem tohoto termínu je slovo „sláva“ nebo „slovo“. Římané odvozovali tento termín od slova „sklave“ což se z němčiny překládá jako otrok. Vědci ze střední Evropy předpokládali, že název „Slované“ vznikl od slova „человек“, které se z ruštiny překládá jako „člověk“. Nehledě na tyto různé verze, český vědec L. Niederle došel k závěru, že původ slova „Slované“ je nemožné objasnit.¹

Obrázek 1: Kyjevská Rus

Původem Slovanů se zabývali i legendární letopisec Nestor ve své kronice „Pověst dávných let“ „Повесть временных лет“ před více než osmi sty lety. V tomto díle Nestor vyjmenovává 12 kmenových svazů, které se postupně usazovaly mezi Baltským a Černým mořem.

Přes toto území procházela významná obchodní cesta z Varjag do Řecka, která dostala svůj název podle skandinávských bojovníků a obchodníku, pro nás známých jako Vikingové. Podle Nestorovy kroniky právě Varjagové stáli u zrodu prvního státního útvaru východních Slovanů, který je znám jako Kyjevská Rus.

Jak praví „Pověst dávných let“, kmenové svazy východních Slovanů se na přelomu 7. – 8. století dostaly do nesnází, které se snažily řešit pomocí válek. Boje mezi kmeny však k ničemu nevedly. Rozhodly se tedy pozvat na své území jednoho z Varjagů, aby zde sjednal pořádek. Jak je uvedeno v Nestorově kronice, vyslanci

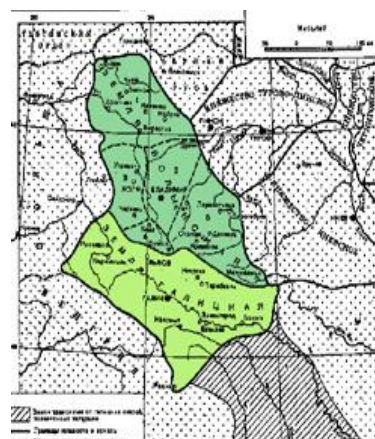
¹ ПЕТРОВСЬКИЙ, В., РАДЧЕНКО, Л., СЕМЕНЕНКО, В. *Історія України: Неупереджений погляд: Факти. Міфи. Коментарі*. Київ: Школа, 2007. s. 25.

Slovanů prohlásili „Земля наша велика и обильна, а наряда в ней нет.“ „*Naše země je veliká a bohatá, ale pořádek jí schází*“.² A tak roku 862 se svým vojskem a svými úředníky přišel kníže Rurik, který se nejdříve usadil v městě Novgorod, ale kvůli ovládnutí obchodní cesty, pokračoval až ke Kyjevu. Zde se poté usadil a Kyjev se stal hlavním městem východních Slovanů.

Existuje mnoho verzí týkajících se původu názvu Rus. Jedna z verzí pochází ze sarmatského slova „ros“, což znamená „světlo“. Akademik I. Pidopličko tvrdí, že se jedná o složeninu slov „ra“ jako „slunce“ a „su“ jako „voda“, což znamená „lidé slunečních vod“. Jiní vědci vidí původ slova Rus v názvech řeky Ros a Rosavy nebo země Roš.³

1. 2. Haličsko-Volyňské knížectví

Během své existence byla Kyjevská Rus rozdělena na několik samostatných knížectví jako například Kyjevské, Černihovo-Siverské, Podolské, Volyňské a jiné. Jedním z významných knížectví, které hrálo velkou roli v historii Ukrajinského státu, se roku 1199 stalo také knížectví Haličsko-Volyňské. Jak už je z názvu patrné, vzniklo sjednocením dvou menších knížectví a to Haličského a Volyňského. Sjednotil je Roman Mstislavič, který zde následně vládnul od roku 1199 do roku 1205.

Obrázek 2: Haličsko-Volyňské knížectví

Důvodů, proč se tato knížectví spojila, bylo hned několik. Především šlo o vhodné geografické rozložení. Vzdálenost od Kyjeva oslabovala vliv centrální vlády a přírodní podmínky dělaly tuto zemi špatně dostupnou pro stepové kočovníky. Další výhoda se skrývala ve spojení sil v boj proti Polsku a Maďarsku, později proti mongolským nájezdům. Na území knížectví existovalo také mnoho nalezišť soli, což

² ПЕТРОВСЬКИЙ, В., РАДЧЕНКО, Л., СЕМЕНЕНКО, В. *Історія України: Неупереджений погляд: Факти. Міфи. Коментарі*. Київ: Школа, 2007, s. 33

³ ПЕТРОВСЬКИЙ, В., РАДЧЕНКО, Л., СЕМЕНЕНКО, В. *Історія України: Неупереджений погляд: Факти. Міфи. Коментарі*. Київ: Школа, 2007, s. 36

přispívalo k ekonomickému vzrůstu a intenzivnímu obchodování.

Odvážný vojevůdce, talentovaný politik, krutý vládce, to vše jsou charakteristické rysy Romana, který vedl aktivní vnější politiku. Podařilo se mu ovládnout Kyjev a stát se tak velikým knížetem. Centr politického a ekonomického života se postupně přesouval na západ, do města Halyč, již mělo výhodnou strategickou polohu vůči hranicím se západními státy. Roku 1205 však Roman tragicky zahynul a po jeho smrti nastává období nepokojů.

Po více než třicetiletých nepokojích se k moci dostává kníže, Danilo Haličský. Doba jeho vládnutí se datuje od roku 1205 po rok 1264. Tento vládce se zasloužil o rozvoj města a po době nepokojů se mu podařilo opět sjednotit zemi. Odolával nájezdům Mongolů a získal mimo jiné autoritu v Polsku, Maďarsku a Litvě. Během jeho vládnutí bylo pravděpodobně založeno město Lvov, které se stalo významným centrem střetu různých kultur.

Po smrti Danila Haličského nastává opět boj o trůn. K moci se dostává jeho syn Lev, který se snažil následovat politiku svého otce. Po smrti Leva se na trůně vystřídalo ještě několik vládců, nikomu se však nepodařilo už Haličsko-Volyňské knížectví sjednotit. Během krátkého období knížectví upadlo a bylo rozděleno na několik částí. Halyč připadla Polsku, Volyň Litvě a Bukovina se stala součástí Moldavského knížectví.⁴

1.3. Ukrajinské země jako součást Litvy a Polska

V průběhu XIV. století významná část Kyjevské Rusi přešla pod vládu Litevského velkoknížectví. K pronikání na Rus bylo využito oslabení sousedních zemí, především ukrajinsko-běloruských.

Obrázek 3: Litevské velkoknížectví

Připojování k Litevskému velkoknížectví

⁴ ПЕТРОВСЬКИЙ, В., РАДЧЕНКО, Л., СЕМЕНЕНКО, В. *Історія України: Неупереджений погляд: Факти. Міфи. Коментарі*. Київ: Школа, 2007, s.78-82

probíhalo z velké části smírně. Vše bylo postaveno na vzájemně výhodných dohodách. Sjednocení probíhalo pod heslem: „*Staré neměníme a nové nezavádíme*“.⁵ Tamní obyvatelé si tak mohli ponechat své staré zvyky a tradice bez nucení k obnovám a novým pravidlům.

Dalo by se říci, že došlo ke vzniku takzvaného přirozeného pokračování státního systému Kyjevské Rusi. Litevské velkoknížectví se stalo ke konci XIV. století federací knížecích zemí, kam patřili mimo jiné i ukrajinské země. Jednalo se především o země Kyjevské, Černihovo-Siverské, Volyňské a Podolské.

Změny nastaly až s příchodem velkého knížete litevského, Švitrigajla, který byl příkloněn k polské pozici. Roku 1385 Švitrigajl uzavřel Krevskou unii, která připojovala Litevské velkoknížectví ke Koruně polské a posilovala v tomto knížectví polský vliv společně s šířením katolicismu. Litevsko-Rusý stát tímto ztratil svou ruskou tradici a začal přebírat tradice polské.

Byly vyvolány velké nepokoje jak mezi obyvateli, tak i mezi vnějšími nepřáteli. Aby došlo ke zklidnění situace, Polsko a Litva uzavírají roku 1569 Ljubljanskou unii, v jejíž následek vzniká nový stát pod názvem „*Rzeczpospolita Obojga Narodów*“ „*Republika Obou Národů*“. Z tohoto okamžiku se ukrajinské země ocitnou součástí Polska a začíná nový etap jejich vývoje.⁶

1. 4. Počátky Ukrajinského kozáctví

Jak již jsme si mohli povšimnout, v průběhu XIII. – XV. století se území Ukrajiny proměnilo ve velké bojiště mezi utlačovateli a ukrajinským lidem. Na nezávislost Ukrajiny si brousili zuby skoro všichni. Mongolové, Poláci, Litevci a mnoho jiných. Není divu, že Ukrajina v tomto těžkém boji podlehla novým vládcům a přišla o svou samostatnost. To vše však trvalo jen do té doby, dokud se neutvořily skupiny ochránců Ukrajinského národa, přesněji skupiny kozáků.

---

⁵ Dostupné na: http://www.ebk.net.ua/Book/history/mitsyk_iu/part4/401.htm

⁶ ПЕТРОВСЬКИЙ, В., РАДЧЕНКО, Л., СЕМЕНЕНКО, В. *Історія України: Неупереджений погляд: Факти. Міфи. Коментарі*. Київ: Школа, 2007, s. 83-126.
Dostupné na: [://www.ebk.net.ua/Book/history/mitsyk_iu/part4/401.htm](http://www.ebk.net.ua/Book/history/mitsyk_iu/part4/401.htm)

V XIV. – XVI. století se na jihu Ukrajiny nacházeli málo obydlené oblasti, takzvaná „divoká pole“. Postupem času toto území začali osídlovat uprchlíci, kteří zde hledali útočiště před polskou šlechtou a zneužíváním. Tak se objevili svobodní, ozbrojení muži, tedy kozáci, kteří bojovali s utlačovateli a nepřáteli.

Zvěsti o kozácích se brzy rozšířily po celém území a uprchlíků bylo čím dál víc. Pro svou bezpečnost si kozáci na území, které se nacházelo za prahem řeky Dněpr, budovali své obydlí a ohrady ze sekaných klád. Zde má své kořeny i název „Záporožská Síč“ „Запорожська Січ“, který vznikl od slov „záporoží“ ve významu „za prahem“, a „síč“, od „sekaných“ klád. Podle historiků první Síč vznikla již v roce 1556 na ostrově Malá Chortycja.

Na obranu svého ukrajinského území kozáci prováděli různé hrdinské pochody a nájezdy. V čele těchto pochodů a v čele kozáků byl vždy takzvaný „heťman“. Mezi nejvýznamnější heťmany patřil Bohdan Chmelnický, který se společně se svými kozáky postavil proti Polsku. Koncem roku 1648 velká část ukrajinského území, pod vedením Bohdana Chmelnického byla osvobozena od polské nadvlády. Osvobozené území dostalo název „Stát vojska Záporožského“, v čele státu byl taktéž heťman.

Po smrti Bohdana Chmelnického nastalo období nepokojů. Kozáci se nemohli dohodnout na svém novém nástupci a později se dokonce rozdělili. Část kozáků přešla na Polskou stranu, část kozáků uzavřeli spojení s Ruskem.

I přes veškeré snahy znovu posílit moc heťmana a vliv kozáků, Záporožská Síč byla zničena. Nařídila tak ruská carevna Kateřina II, která se bála nově utvářejících se rolnických povstání. Roku 1755 vydala rozkaz odebrat u Záporožských kozáků zbraně a zpusťit obydlí. Dlouho netrvalo a ruská vojska vtrhla na území Záporožské Síči. Ač tyto slova zní neuvěřitelně, kozáci nevzdorovali.

1. 5. Ukrajinské země v období XIX. – XX. století

V druhé polovině XVIII. století polské nadvládě zbývaly poslední roky existence. Jejím úpadku zneužili sousedé, přesněji Rusko, Prusko a Rakousko-Uhersko, kteří si rozdělili toto území. Ukrajinské země se tak ocitly pod vládou různých států. Halyč, Bukovina, Zakarpatí ovládlo Rakousko-Uhersko. Volyň, Podolí a další připadli

Rusku. Počátkem XIX. století se tedy obyvatelé Ukrajiny setkali s novými územními změnami, s novou závislostí a s novými vlastníky a pány.

Obyvatelé Ukrajinských zemí se však své nezávislosti nechtěli jen tak vzdát. Na obranu národní kultury povstali různí představitelé lidu. Tito povstalcí se snažili různým způsobem bránit svůj jazyk, svou historii. Vznikala první ukrajinská díla, která vyzývala k získání nezávislosti. Byly zakládány první školy. Nejvýznamnější z nich se nacházely například v Kyjevě, Charkově, Lvově. V tomto období aktivně tvořili ukrajinští básníci, spisovatelé, mezi které patří mimo jiné i Lesja Ukrajinka nebo Ivan Franko. Toto období by se dalo charakterizovat jako období naděje a touhy po změně.

Nové, XX. století však přineslo novou vlnu zkoušek a otřesů. Asi nejhorší zkouškou byla 1. světová válka. Největší utrpení postihlo těch obyvatel, kde procházely válečné akce. Mezi tyto oblasti patří například Bukovina, Halyč, Volyň a Podolí. Pro mnohé Ukrajince se tato válka proměnila v bratrovraždu. Území, které spadalo pod Rakousko-Uhersko, válčilo na straně jedné, území východní, centrální a jižní, na straně druhé.

Roku 1917 v Rusku proběhla revoluce, ve které padla carská vláda, a moc přebírali bolševici. V tomto období vzniká Ukrajinská Centrální Rada, která utvrdila národní symboly a prohlašuje Ukrajinu Ukrajinskou Národní Republikou. Toto prohlášení nepřijali bolševici, kteří začali s nově prohlášenou republikou válku. Avšak v této válce, která trvala do roku 1920, zvítězili bolševici. Ukrajinská Národní Republika byla přejmenována na Ukrajinskou Sovětskou Socialistickou Republiku. V roce 1922 se Sovětská Ukrajina společně s jinými republikami změnila v nový Svaz Sovětských Socialistických Republik.

V souvislosti se vznikem zemědělských družstev v letech 1932-1933 na území Ukrajiny nastal hladomor. Při vstupu do zemědělských družstev lidé museli odevzdat pro obecné dobro půdu a v některých případech dokonce dobytek a drůbež. Avšak množství, které museli obyvatelé každoročně předat, nebylo limitováno. V souvislosti s tímto faktem nastal hladomor, v jehož následek umírali lidé krutou, hladovou smrtí.

I když se zdá, že už nic horšího nastat nemůže, přišla další vlna utrpení. Nastala Druhá světová válka. Dalo by se říci, že počátek války SSSR moc nepoznamenal, poněvadž Hitler a Stalin již v roce 1939 uzavřeli smlouvu o neútočení. Avšak zdání

klame. Roku 1941 Německo nedodrželo smlouvu a zaútočilo na SSSR. Ukrajina nebyla připravená k takovému útoku, proto netrvalo dlouho a Německo obsadilo celé území Ukrajiny.

Ukrajinský lid se však nehodlal jen tak vzdát a různými možnými silami činil opor nacistům. V letech 1943-1944 se situace obrátila díky úspěšným útočným akcím sovětské armády. Ke konci roku 1944 byli Němci vyhnáni z Ukrajiny a 8. května 1945 Německo kapitulovalo.

1. 6. Nezávislost Ukrajiny

Nastal přelomný bod v historii SSSR, kdy roku 1991 došlo k rozpadu této velmoci. Po dlouhých nepokojích a pokusech osamostatnit se a získat nezávislost se sovětským socialistickým republikám splnil sen.

Taktéž se splnil sen i Ukrajině. 24. srpna 1991 Parlament Ukrajinské Sovětské Socialistické Republiky přijímá Akt vyhlášení nezávislé Ukrajiny. Téhož roku si Ukrajina zvolila i svého prvního prezidenta, kterým se stal Leonid Kravčuk.

Obrázek 4: Památník nezávislosti Ukrajiny

Rok 1996 se také zapsal do historie ukrajinských dějin. Byla přijata Ústava Ukrajiny a provedena měnová reforma, ve které si Ukrajina zvolila svou národní měnu, hřivnu.

V roce 2001 Ukrajina slavila své desáté výročí samostatnosti. Na hlavním náměstí Kyjeva byl postaven památník. Jedná se o mladou dívku na vysokém, bílém sloupu, která v rukou nad sebou drží zlatou kalinovou větev. Život této mladé dívky teprve začíná stejně jako život státu, symbolem kterého se stal tento památník.

2. Ukrajina jako toponymum

2. 1. Původ toponymu Ukrajina

První zmínka o státě Ukrajina se objevila již ke konci XII. století v Ipatské kronice „*Pověsti dávných časů*“, ve které autor vypráví o smrti knížete Vladimíra Hliboviče r. 1187 kde praví: „*Oplakávali ho všichni... Taktéž i Ukrajina ho oplakávala.*“. O dva roky později, v roce 1189 bylo zaznamenáno, že kníže Rostislav přišel „*na Ukrajinu Haličskou*“.⁷ Přesto existuje několik různých verzí o původu názvu Ukrajina, o nichž vědci do dnes vedou spory.

Jedna z těchto verzí říká, že toponymum Ukrajina vznikl od slova „*краї*“, „*країна*“, což můžeme přeložit jako „*okraj*“ nebo „*země*“. Podstatné jméno *kraj*, které má význam *okraje, kusu, části půdy* existovalo již v společném slovanském jazyce a je známo do dnes. Pro označení prostoru se v praslovanském jazyce používala přípona - *ina*. Tímto způsobem vznikala slova jako *dolina, nizina*, včetně slova *krajina* ve významu *území, které patří kmeni*. Společně s podstatným jménem *kraj* v praslovanštině existovalo slovo *ukraj*, což tehdy mělo význam *oddělená, odříznutá část země*. Takovým způsobem vzniká slovo *ukrajina* (*ukraj + ina*) ve významu *vzdálené části pozemku, oddělená část území kmene*.

V období mezi VI. - VIII. stoletím došlo ke změně významu slova *krajina a ukrajina*. Tato slova znamenala *vzdálenou část území Rusi* nebo *okraj Rusi*. K další změně došlo v XII. století, kdy se opět změnil význam slova *ukrajina* z *vzdálené části území Rusi* na *kněžství*. Tímto způsobem vznikaly ukrajiny jako již zmiňovaná Haličská ukrajina, dále Volyňská ukrajina, Černihovská ukrajina, Kyjevská ukrajina a jiná samostatná knížectví.

Jak už víme, z XIV. století větší část Kyjevské Rusi, na základě které se později zformulovala ukrajinská národnost, se dostala pod vládu Litvy a Polska. V této době se název *ukrajina* začal používat i pro tyto dvě části území. Území, které patřilo Litvě,

---

⁷ Dostupné na: <http://litopys.org.ua/pivtorak/pivt12.htm>

bylo nazýváno Litevskou ukrajinou, a území, které patřilo Polsku, se nazývalo Polskou ukrajinou.

S příchodem kozáků se území, které tito obyvatelé obsadili, začalo říkat Kozácká ukrajina. Zmínku můžeme najít i v ukrajinském folklóru, například v národní písni, kde se zpívá: „*Ой по горах, по долинах, По козацьких українях Сив голубонько літає, Собі пароньки шукає*“. Tyto slova můžeme přeložit jako: „*Oj po horách, po dolinách, po kozáckých ukrajinách šedý holub lítá, k sobě pár si hledá.*“⁸

V období osvobozené války z nadvlády Polska se *ukrajinou* nazývaly nejen záporožské, ale už i naddněprovské země. Postupně se toto označení rozšířilo na východní a západní ukrajinské země. Zřejmě se právě z tohoto okamžiku začalo slovem *Ukrajina* označovat celé území etnického ukrajinského území.⁹

Další zajímavá verze vzniku toponymu *ukrajina*, ač dosti podobná verzi předešlé tvrdí, že název *ukrajina* pochází od slov „*украяти*“, „*вкраяти*“. Tyto slova se překládají slovem „*ukrojit*“ ve významu *krajíc chleba*, tedy „*окрайка*“. Tak, jako krajíc chleba po ukrojení od celku se stane samostatnou a oddělenou částí, se svými okraji, tak i původ slova *ukrajina* je popisován jako kus krajíce, část země, která se oddělila a stala se samostatnou se svými vlastními hranicemi.¹⁰

Další zajímavou verzi o původu toponymu *ukrajina* předkládá vědec Vitalij Mosejčuk, který tvrdí, že slovo *ukrajina* se dá přeložit jako „*země chytrých*“ neboli „*chytrá země*“. Tento vědec vše dokazuje a vychází z ukrajinského slova „*неук*“ což se překládá jako „*hloupý, negramotný člověk*“. Opak tohoto slova tedy logicky musí být slovo „*ук*“.

V současném ukrajinském jazyce jsou slova jako „*наука*“, „*самоук*“ ve významu „*nauka*“, „*samouk*“. Vědec tedy rozděluje slovo *ukrajina* na dvě části a to: „*ук*“ a „*країна*“ jejichž spojením ve výsledku vznikne slovo „*ukrajina*“ tedy „*země chytrých*“.¹¹

---

⁸ Dostupné na: <http://litopys.org.ua/pivtorak/piv12.htm>

⁹ ГРУШЕВСЬКИЙ, М. Історія України-Руси. Том I. Київ: Наукова думка, 1991

¹⁰ <http://narodna.pravda.com.ua/history/46bc89f4ef94d/>

¹¹ http://www.marazm.org.ua/polit/1_148.html

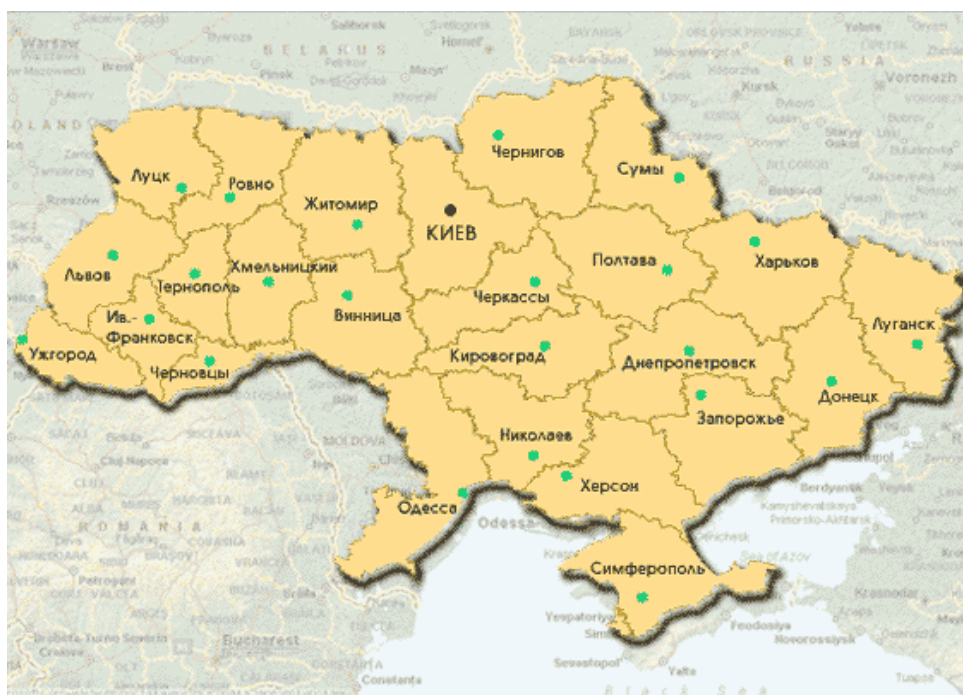
Na základě těchto několika verzí zbývá jen dodat, že toponymum slova *ukrajina* se stal předmětem zkoumání mnoho vědců, a je neustále aktuální.

3. Historické oblasti Ukrajinského státu a jeho názvosloví

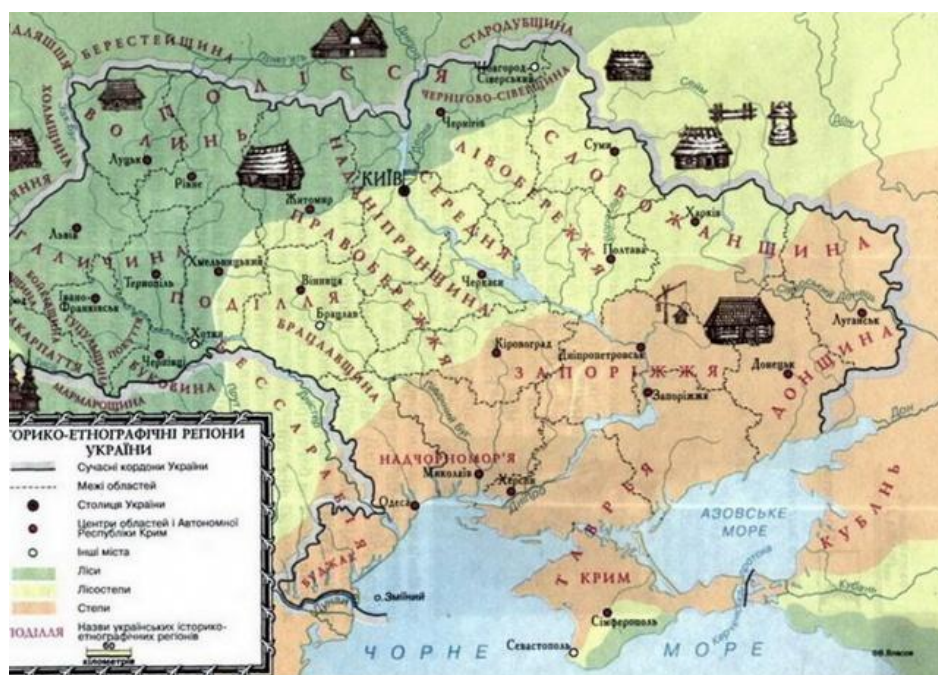
Ukrajina je země, která se nachází ve východní části Evropy. Na západě sousedí s Polskem, Slovenskem a Maďarskem, na jihozápadě s Rumunskem a Moldávií. Na severu a severozápadě dělí své hranice s Běloruskem a na východě a severovýchodě s Ruskou federací. Jižní území Ukrajiny omývají taktéž Černé a Azovské moře.

Z hlediska administrativního členění se Ukrajina dělí na 24 oblasti, 1 autonomní republiku Krym a 2 města se speciálním statutem a to Kyjev a Sevastopol. Kromě administrativního členění je Ukrajina rozdělena také na historické a etnicko-geografické oblasti.

Pro lepší porozumění a představení předkládám pro srovnání dvě mapky. První mapka zaznamenává administrativní členění Ukrajiny a všechny 24 oblasti. Druhá mapka nám obrazně znázorňuje nejznámější členění etnicko-geografických oblastí Ukrajiny.

Obrázek 5: administrativní členění Ukrajiny

Obrázek 6: etnicko-geografické oblasti Ukrajiny

Etnicko-geografické oblasti jsou tedy historické celky, které vznikaly mimo jiné i v souvislosti s územím a hranicemi východoslovanských kmenů. Některé z těchto celků byly například zformulovány na území sousedních zemí a kolonizovaných oblast.

Velký význam pro etnicko-geografickou rozmanitost měla i geografická jedinečnost země. Velké přírodní oblasti, nížiny, vysočiny, hory, lesy, ve kterých se v minulosti usazovaly domorodé kmeny. To vše zanechalo svou stopu v kultuře a zvycích, díky čemuž jsou tyto etnicko-geografické oblasti jedinečné a identické s původním obyvatelstvem.

3. 1. Dělení historických oblastí Ukrajinského státu

Existuje několik rozdělení etnicko-geografických nebo i historicko-geografických oblastí. Ukrajinu tedy lze rozdělit na Pravý a Levý břeh Ukrajiny (Правобережна та Лівобережна Україна), Slobidskou a Západní Ukrajinu (Слобідська та Західна Україна), Záporoží a Krym (Запоріжжя та Крим).

Taktéž lze Ukrajina rozdělit na Centrálně-východní region (Центрально-Східний регіон), Ukrajinské Polesí (Українське Полісся) a Západní region (Західний регіон).

Nejznámější a nejrozšířenější je však rozdělení na Střední Naddněprjanščynu (Середня Наддніпрянщина), Polesí (Полісся), Volyň (Волинь), Podolí (Поділля), Haluč (Галичина), Podkarpatská Ukrajina (Підкарпатська Україна), Bukovina (Буковина), Besarábie (Бессарабія), Krym (Крим), Záporoží (Запоріжжя), Doneččyna (Донеччина), Slobožanščyna (Слобожанщина) a Siverščyna (Сіверщина). Protože, jak už bylo zmiňováno, jde o nejznámější a nejrozšířenější verzi rozdělení Ukrajiny, budeme se této verze držet i my.¹²

3. 2. Samostatné historicko-geografické oblasti

3. 2. 1. Střední Naddněprjanščyna (Середня Наддніпрянщина)

Toto území zahrnuje dnešní Čerkaskou, Kyjevskou, Černihovskou, Poltavskou a Dněpropetrovskou oblast. V době svého vzniku se Střední Naddněprjanščyna skládala ze tří zemí a to Kyjevské, Černihovské a Perejaslavské.

Obrázek 7: Střední Naddněprjanščyna

Již ke konci XIV. století Kyjevské a Černihovské země přešly pod vládu Litevského knížectví. Později zde byl zaznamenán i silný moskevský vliv, kdy k Rusku byla připojena značná část území společně s městem Černihov. Podle Andrusivského příměří z roku 1667 území, které patřilo Rusku až do roku 1764, dostalo název Heťmanščyna (Гетьманщина).

Co se týče vzniku a původu toponyma Střední Naddněprjanščyna, dá se jen předpokládat, že vzniklo v souvislosti se svým geografickým rozložením. Jak už je v názvu patrné, Střední Naddněprjanščyna se nachází jak na pravém tak i na levém

¹² Dostupné na: <http://www.history.vn.ua/book/history1/41.html>

břehu řeky Dněpr. Protože území Dněpru je poměrně rozlehlé a aby nedocházelo k omylu, bylo k tomuto názvu připojeno označení *střední*, pro přesnější vymezení území.

3. 2. 2. Polesí (Полісся)

Polesí je název pro severní oblast Ukrajiny, sousedící s Běloruskem a Ruskem. Zahnuje Kyjevskou, Černihovskou, Žytomyrskou a Rovenskou oblast.

První zmínky o Polesí mají prastarý původ. Některé z nich najdeme i v Hérodotových spisech. Další zmínky pochází z XIV. století, kde se o Polesí zaznamenává jako o nezávislé zemi.

Obrázek 8: Polesí

Tato etnicko-geografická oblast bývala součástí Litevského velkoknížectví a Rzeczpospolity Polské. V období 1. sv. války bylo toto území rozděleno. Západní část ukrajinského Polesí připadla Polsku, východní část SSSR. Až v roce 1939 byla polská, tedy západní část připojena k SSSR.

Existují dvě různé verze o původu toponymu Polesí. Podle jedné z verzí slovo „Полісся“ vzniklo od slova „ліс“ v překladu tedy „les“, Jelikož je tato oblast bohatá na lesy a lesní porosty, odvození názvu je poměrně logické.

Jak již bylo výše zmíněno, Polesí kdysi patřilo pod vládu Litevského velkoknížectví a v baltských jazycích, tedy i v litevštině, je cela řada místních názvů, u kterých lze snadno oddělit kořen slova „pal“ nebo „pel“. Jde například o řeku Pala, jezero Palaikis nebo město Palanga. Na základně těchto poznatků se tedy další možný způsob vzniku toponymu „Полісся“ přisuzuje kořenu baltského slova „palios“, které se v minulosti překládalo jako „bažinaté louky“.

Ať už je pravdivá jakákoli z verzí o vzniku toponymu Polesí je nutné dodat, že obě tyto verze odpovídají fyzicko-geografickým rysům regionu. Jedná se především o nížinatou oblast s velkým množstvím bažin či bažinatých lesíků.

V jedné z místních legend se praví, že dokonce i švédský král Karl XII., který pronásledoval ruská vojska na své cestě do města Pinsk, byl uchvácen množstvím bažinatých jezer, louk a lesíků. A po té, co dorazil do cíle, nechal na zdi Pinské věže vyrýt tyto slova: „*Non plus ultra.*“ tedy „*Na druhé straně nic není.*“¹³

3. 2. 3. Volyň (Волинь)

Volyňské území se nachází v severozápadní části Ukrajiny. Její sousedy tvoří Polsko a Bělorusko. Zahrnuje Volyňskou, Rovnenskou, Žytomyrskou, Ternopilskou, Chmelnyckou a hranici Lvovské oblasti.

Obrázek 9: Volyň

V dávných dobách se na Volyni usazovaly kmeny dulibů, bužanů a volyňan. Kdysi toto území patřilo pod vládu Haličsko-Volyňského knížectví. V druhé polovině XIV. století byla západní část Volyně připojena k Polsku, ale již v roce 1569 Polsku patřila celá oblast. Později, v důsledku rozdělení Polska část Volyně byla začleněna do Ruska a v roce 1939 se již celá část Volyně stala součástí SSSR.

První zmínka o toponymu Volyň pochází již z roku 1918 a je zaznamenána v Lauretinské kronice. Je zde zaznamenáno o městě Volyn (Волин) nebo Velen (Велен) spolu s již zmiňovaným východoslovanským kmene volyňan, kteří pobývali na tomto území na konci I. počátkem II. století. Avšak první zmínka o území Volyň pochází z roku 1077, ve které se praví: „*Всеволод же вийшов супроти брата*

¹³ <http://www.polissya.eu/2010/02/istoriya-pohodjennya-slova-i-nazvi.html>

Ізяслава на Волинь і вчинив мир“. Tyto slova můžeme přeložit jako: „*Vševládce vyšel proti svému bratru Izjaslavu na Volyň a stvořil mír*“. ¹⁴

Známý polský historik Jan Dluhoš předpokládá, že název regionu Volyň pochází od stejnojmenné pevnosti Volyň, nacházející se v ukrajinské vesničce Hrudek. Jiní vědci tvrdí, že toponymum slova Volyň je spojeno se jménem města Volyně, nacházející se v České Republice v okrese Strakonice. Taktéž se předpokládá, že by název regionu Volyň mohl mít svůj původ v německém ostrově Wollin v Pomořansku.

Podle verze O. O. Šachmatova toponymum Volyň pochází z německého „*walhos*“, gótského „*walhs*“, staroněmeckého „*walch*“ ve významu „*cizinec, Kelt, zástupce románských národů*“. Taktéž ze středověkého německého slova „*wale*“, které pochází od keltského slova „*Volcae*“, zmiňovaného již v pracích Caesara a souvisejících s názvy Walesu a Gálie.

3. 2. 4. Podolí (Поділля)

Tato etnicko-geografická oblast se nachází v západní části Ukrajiny a sousedí s Moldávií. Její území se rozkládá na dnešní Chmelnycké, Vinnycké, Ternopilské a Lvovské oblasti.

Obrázek 10: Podolí

První zmínka o Podillii pochází z XIV. století. Od roku 1434 toto území ztrácí svou nezávislost a jednotnost rozdělením území na dvě části. Jedna část tohoto území pod názvem Podolského vojvodství se stala součástí Polska. Druhá část pod názvem Bratslavčšina se stala součástí Litevského velkoknížectví.

¹⁴ dostupné na: http://istvolyn.info/index.php?option=com_content&task=view&id=12&Itemid=25

Po rozdělení Polska Podolské a Bratslavské vojevodství bylo připojeno k Rusku a roku 1796 se stalo Volyňskou a Podolskou provincií. Teprve v roce 1939 území Podolí se stalo jednotným a bylo připojeno k SSSR.

První zmínka o toponymu Podolí ve významu „*dolní Rus*“ je zaznamenána v dokumentech z XIV. století. Do této doby se Podolí nazývalo Ponyzzja (Пониззя), což se dá přeložit jako „*sníženina*“.

Taktéž se původ toponymu „*Поділля*“ odvozuje od slovanského slova „*дол*“ a „*діл*“ (dol, dil), která mají význam „*nížina*“ nebo „*rovina mezi horami*“. Toto odvozování je z geografického rozložení území poměrně logické, poněvadž jde o území přiléhající ke Karpatům.

3. 2. 5. Halyč (Галичина)

Stejně jako Podolí i území Halyče se nachází v západní části Ukrajiny. Zaujímá dnešní Lvovskou, Ivano-Frankivskou a Ternopilskou oblast.

Obrázek 11: Halyč

Ve XII. století Haličsko-Volyňské knížectví, jehož součástí byla i Halyč, dosáhlo největšího rozkvětu. Avšak už na počátku XIII. století se Halyč dostává pod vládu Maďarska a později Polska, čímž ztrácí svou mohutnost. Po prvním dělení Polska roku 1772 se Halyč dostává pod vládu Rakouska. V důsledku mírové konference, která se konala v Paříži v roce 1919, se východní Halyč stala opět součástí Polska. V roce 1939 byla připojena k SSSR.

Oficiálně jsou prozkoumávány dvě hlavní verze o původu toponymu Halyč. Podle první z nich je název Halyč odvozena od slovanského kmene, který uctíval boha slunce. Hérodot tento slovanský kmen pojmenoval jako Helios, což se z řečtiny překládá slovem „*slunce*“. Hérodot při své cestě do Scythie v letech 454-455 p. n. l. popisuje život a zvyky lidí, které on nazývá Halios. Avšak podle poznatků autora, tento

národ obýval území středního Dněpru, a tedy neměl žádný přímý vztah k oblasti okolo Karpat, čímž se původ názvu Halyč zpochybňuje.

Druhá verze říká, že název Halyč pochází od řeckého slova „*halos*“ tedy „*kamenná sůl*“. Avšak historik Ivan Krypjakevyč ve svém díle „*Historie Ukrajiny*“ tuto hypotézu zpochybňuje. Podle něj se sice v okolí Halyče solné doly nacházeli, avšak s názvem Halyč nemají žádnou souvislost. Dokonce i název města Halyč, kterému se přisuzuje jeho název taktéž od řeckého „*halos*“ je od nejbližších solných dolů vzdáleno 70-80 km.

Přes všechny pochybnosti a domněnky existuje ještě jedna, tedy třetí verze o původu toponymu Halyč. Tato hypotéza spojuje název Halyč se západoevropským kmenem Galů, nazývaných taktéž Kelty. Tento kmen přišel na území Halyče ve IV. – III. století př. n. l. a zanechali po sobě keltské názvy na území celé Evropy. Jde například o Galicii od Galů nebo Bavorsko a Bohemii od jednoho z keltských kmenů - Bojů.¹⁵

3. 2. 6. Podkarpatská Ukrajina (Підкарпатська Україна, Закарпаття)

Podkarpatská Ukrajina je území, které se nachází v jižní části západní Ukrajiny a opisuje hranice dnešní Zakarpatské oblasti. Zaujímá jižní svah Karpat a přilehlé části nížin.

Počínaje XII. stoletím byla Podkarpatská Ukrajina dobytá Uherskem. Avšak po dobytí Uherska Turky v XVI. století se východní část Podkarpatské Ukrajiny dostala pod vládu Turecka a západní část připadla Rakouskému státu. Roku 1699 se celé toto území ocitlo v Rakouské monarchii. Po rozpadu Rakousko-Uherska si Uhersko připojilo jeho většinu. Roku 1919

¹⁵ Dostupné na: <http://www.ukrcenter.com/Форум/27010/Витоки-Галицької-Ідентичності>

Podkarpatská Ukrajina přechází Československu a roku 1939 Maďarsku. V roce 1945 Sovětský svaz a Československo podepsali smlouvu, ve které toto území právně přechází k SSSR.

Název Podkarpatské Ukrajiny se v průběhu času několikrát změnil. Například do roku 1919 se toto území nazývalo Ruskou zemí, do roku 1938 Podkarpatskou Ukrajinou nebo také Podkarpatskou Rusí. Dnes se tomuto území říká Zakarpatí.

Zakarpatí je jedinou částí Ukrajiny, která se nachází za hlavním Karpatským hřbetem. Díky své geografické poloze toto území i získalo název Zakarpatí, poněvadž, jak již bylo zmíněno, se nachází za Karpaty.

3. 2. 7. Bukovina (Буковина)

Bukovina je etnicko-geografická oblast, která vznikala na křižovatce různých zemí, států a národů. Jedná se o západní části Ukrajiny se sousedícím Rumunskem a Moldávií. Z hlediska administrativního členění, území Bukoviny zaujímá dnešní Černovitskou oblast.

Obrázek 13: Bukovina

Od XII. století Bukovina byla součástí Haličského, později Haličsko-Volyňského knížectví. Ve XIV. století si toto území podmanilo Maďarsko a roku 1359 se stalo součástí Moldavského knížectví. V XVI. století Bukovina patřila Turecku a v roce 1755 připadla Rakousku. Roku 1918 se toto území stalo provincií Rumunska a teprve v roce 1940 bylo připojeno k SSSR.

Toponymum Bukovina se vyvinulo ze slova „buk“ a „bukových lesů“, které pokrývají většinu tohoto území. První zmínky se objevily v rukopisech moldavských hospodářů, pocházejících z XIV. století.

3. 2. 8. Besarábie (Бессарабія)

Tato etnicko-geografická oblast leží převážně na území Moldávie. Ukrajině patří část území na západě, u hranic s Bukovinou, a na jihu, v Oděské oblasti.

V období mezi X. - XVI. stoletím toto území bylo součástí Kyjevského a Haličsko-Volyňského knížectví. V druhé polovině XIV. století tato oblast připadla Moldavskému knížectví a od roku 1812 patřila Rusku. Roku 1856 Rumunsku a roku 1878 opět Rusku.

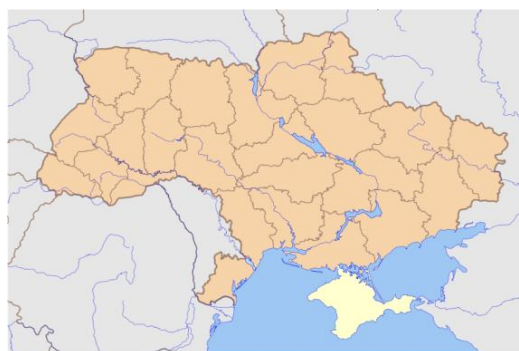
Obrázek 14: Besarábie

Od počátku roku 1989 Besarábie byla součástí Rumunska. Po vzniku Moldavské SSR roku 1940 se toto území stalo její součástí. Území obydlené z velké části ukrajinským obyvatelstvem tak bylo připojeno k Ukrajině.

Název „Besarábie“, což znamená „země cara Besarábie“ je znám již z konce XV. století. Ve valašsko-bulharských listinách pocházejících z XV. století se tak nazývalo valašské a dunajské území. Později se tento název rozšířil i na území Budžak, které v raném středověku obýval kmen Uličů.

3. 2. 9. Krym (Крым)

Autonomní republika Krym se nachází v jižní části Ukrajiny, na stejnojmenném poloostrově Krym. Ze západu a jihu jsou břehy tohoto poloostrova omývány Černým a z východu Azovským mořem.

Obrázek 15: Krym

Etnické složení obyvatel Krymu bylo již z dávných časů pestré. Tento poloostrov obývali Skythové, Řekové, Hunové, Židé a mnoho dalších. V X. – XI. století se

v Krymu objevují arménská osídlení, vznikající v důsledku masové migrace způsobené nájezdy Arabů a Turků. Ve XIII. století, v době prosvítání Krymského chánství, byl poloostrov ovlivněn Tatary. V XV. – XVII. století, v důsledku násilného vystěhování Řeků z Turecka, Krym zasáhla nová vlna migrace.

Roku 1783 byl poloostrov připojen k Ruskému impériu, v důsledku čeho počet domorodé skupiny Tatarů prudce klesl. V roce 1944 byli krymští Tataři násilně přesídlováni do Střední Asie. Teprve v roce 1980 se ukrajinská vláda začala zabývat jejich masovými návraty. Roku 1954 se Krym stává součástí URSS (SSSR). Avšak přes neustálé spory mezi Ruskem a Ukrajinou o území tohoto poloostrov, se roku 1990 Krym stává Autonomní republikou Krym.

Podle všeho název Krym pochází od stejnojmenného města Krym, dnes již Starého Krymu, které bývalo správním centrem Krymské zlaté hordy. Krymsko-tatarský název „*Qirim*“ znamená „*můj kopec*“ (*qir* – *kopec*, *im* – *můj*). Krym se také překládá slovem „*upevnění*“, které pochází z turkického jazyka.

Krymu se také říká Taurie. Starověcí Řekové tak pojmenovali tento poloostrov podle místního kmene Tauris. Taktéž se o Taurii zmínil i řecký historik Hérodot, když pravil, že Herkules oral půdu pomocí velkého býka, který se nazývá Taurus. Odsud tedy i pochází název poloostrova.

3. 2. 10. Záporoží (Запоріжжя)

Toto etnicko-geografické území se nachází v jižní a jihovýchodní části Ukrajiny. Záporoží zaujímá dnešní Záporožskou, Dněpropetrovskou, Poltavskou, Kirvohradskou, Chersonskou, Mykolajivskou a Doněckou oblast.

Obrázek 16: Zaporížžja

Již v X. století na území Záporoží vznikala opevněná sídliště na ochranu od útoků ze stepí, která se později přeměnila na opravdová města. Od poloviny XVII. století se v této oblasti zvyšuje vliv Moskevského

státu, který se snažil posílit svou pozici v okolí Černého moře. A tak Petr I. roku 1709 zahájil krvavou likvidaci tohoto území, kterou dokončila Kateřina II. zničením Záporožského kozáctví r. 1775. Následovala násilná rusifikace Záporoží, souběžně se zaujímáním a násilným přesídlováním ruských obyvatel do okolí.

V roce 1746 část východního Záporoží přešlo pod vládu donských kozáků a na severovýchodě záporožských zemí bylo vytvořeno Slovanské Srbsko. Zbylé části země se prodávaly osadníkům, kteří sem přicházeli z různých koutů světa. Carská vláda založila na území Záporoží Nové Rusko a pokusila si z tohoto území vytvořit dodatek k Rusku.

Svůj název toto území získalo již v XVI. století v souvislosti se vznikem Záporožské Síči (Запоріжська Січ), což byla společensko-politická a vojensko-administrativní organizace ukrajinských kozáků. Záporožská se této organizaci říkalo proto, že byla rozmístěna za prahem řeky Dněpr, což je oblast výstupu žuly, rudy a jiných hornin v korytě této řeky. Toponymum „Záporoží (Запоріжжя)“ se tedy skládá ze slova „za – za“ a „norič – práh“, což je překládáno jako území „za prahem“.¹⁶

3. 2. 11. Doneččyna (Донецчина, Подоння, Донбас)

Doneččyna, Podonnja nebo také Donbas je území, které se nachází ve východní části Ukrajiny. Zaujímá dnešní Doněckou a Luhanskou oblast.

Obrázek 17: Doneččyna

Historie osídlování této stepové oblasti Slovy má své počátky v období VII. – VIII. století, kdy docházelo k prvním kolonizačním vlnám. Mnohé nájezdy Tatarů tuto oblast několikrát zpustošili, ale i přesto byla Doneččyna znovu a znovu osídlována.

¹⁶ http://www.toponymic-dictionary.in.ua/index.php?option=com_content&view=section&id=9&layout=blog&Itemid=10

Původ toponymu „Doneččyna“, „Doněck“ nebo „Donbas“ pochází od názvu řeky Severský Doněc. Tato řeka dostala svůj název od slova „don“. Tímto slovem starověký kmen Alanů, který je příbuzný Osetinců na Kavkaze pojmenovával veškeré vodní toky tedy i řeky. Taktéž pojmenoval i řeku Doněc, která je největším přítokem řeky Don.¹⁷

3. 2. 12. Slobožanščyna (Слобожанщина)

Toto území se nachází ve východní části Ukrajiny a hraničí s Ruskem. Zaujímá dnešní Charkovskou, Sumskou, Doněckou a Luhanskou oblast.

Obrázek 18: Slobožanščyna

V XI. – XIII. století Slobožanščyna byla centrem východoslovanského vývoje. Pozdější útoky Tatarů proměnily toto území na neobytnou krajinu. V průběhu XV. – XVI. století tuto oblast začali opět osídlovat. Na západě se usadili Ukrajinci, na východě Rusové. Počátkem XVII. století na Slobožanščyni vzniká celá řada sídel a hradů založených ukrajinskými rolníky a kozáky.

Toto území bývalo taktéž ukrajinskou autonomií. V čele vlády byli plukovníci a důstojníci. V XVIII. století jako vojenské základny vznikají města, jako je Charkov nebo Sumy společně s kozáckými pluky. Roku 1765 byla kozácká samovláda úplně zlikvidována a Slobidská Ukrajina se stala součástí Slobidsko-Ukrajinské provincie.

Název Slobidská Ukrajina nebo Slobožanščyna pochází ze slova „свобода“ které znamená „svoboda“. Tak se v minulosti nazývalo osídlení v Kyjevské Rusi, jehož obyvatelé byli nějakou dobu osvobozeni od povinné platby daní.

¹⁷ Dostupné na: http://geoknigi.com/book_view.php?id=546

3. 2. 13. Siverščyna (Сіверщина)

Území Siverščyny se nachází v severní části Ukrajiny. Zaujímá dnešní Sumskou a Černihovskou oblast. Populace tohoto území byla založena na křižovatce slovanských kmenových sdružení Siverjanů, Radymyčů a Vjatyčů. Kromě Severské etnické skupiny se na tomto území usadili taktéž Rusové a Bělorusové.

Obrázek 19: Siverščyna

Ve XIV. století toto území spadalo pod vládu Litevského Velkoknížectví. Ke konci XV. počátkem XVI. století Siverščyna připadla Rusku. Roku 1618 však Polsko vzalo toto území Rusku a přetvořilo ho v Černihovskou provincii. Po dohodě s Tureckem roku 1681 a později i Polskem levý břeh Ukrajiny, tedy i Siverščyna přešli k Rusku.

Siverščyna, Černihovščyna nebo také Černigovo-Siverščyna jsou názvy pro tuto historicko-geografickou oblast Ukrajiny. Název „Siverščyna“ pravděpodobně pochází od Novhorod-Siverského, nebo také Siverského knížectví, které se utvořilo po rozpadu Černihovského knížectví roku 1907.

ZÁVĚR

Na závěr zbývá jen dodat, že toponymické názvy byly vytvářeny postupně, v průběhu mnohých let. Mnoho z nich se k nám dostalo již z dávných časů. Vždyť přeci různé národy v různých dobách žili na území Ukrajiny.

Každý z národů ponechal po sobě názvy, které dával řekám, jezerům, horám, svým obydlím s určitým významem či smyslem. Taktéž mnoho názvů vznikalo i se spojením s hospodářskou činností na daném území. Některé názvy přírodních objektů se předávaly od jednoho národa ke druhému, měnily se, nabývaly jiné formy a v některých případech i významu.

Obzvlášť obtížně se určuje obsah geografických názvů, které vznikly od názvů národů nebo kmenů, které již zmizely společně se svým jazykem a kulturou. V takovém případě pro prozkoumání původů toponymu zbývá jen odrazet se od historie, s jejíž pomocí lze prozkoumat geografické názvy popisující přírodní vlastnosti objektů a jejich rozmístění, ekonomickou aktivitu lidí, jména osob, kmenů, lidových zvykl a mnoho dalších.

V mnoho případech je však i historie bezmocná. Existují pouze dohady a domněnky o původu některých toponymů. Buď je název tak dávný, že neexistuje žádné rozumné vysvětlení, nebo vysvětlení existuje, ale je založeno na lidovém traktování či dávné legendě, která je málo pravdivá. Některé toponymy nelze objasnit vůbec, jde o zažitý název, který zůstal na určitém území do dnes, ale jeho původ nikdo není schopný vysvětlit.

V této bakalářské práci se nám podařilo prozkoumat většinu z uvedených toponymu. Zjistit jejich historii, původ či charakteristiku. Ať už jde o toponymum „Ukrajina“, který, jak jsme zjistili, má několik zajímavých verzí svého původu. Ne méně zajímavý je i původ etnicko-geografických názvů Ukrajinského území i přes to, že se nám nepodařilo prozkoumat všechny uvedené toponymy dopodrobna. Jak už bylo zmíněno, o některých toponymech, v tomto případě o historicko-geografických

oblastech Ukrajiny nalezneme mnoho informací, o jiných bohužel nenalezneme ani potřebné minimum.

Musím však dodat, že bylo nesmírně zajímavé a poučné zabývat se tímto tématem, touto problematikou. Podařilo se nám zjistit mnoho různých faktů o původu toponymů, se kterými se obyčejně nesetkáme.

Každý člověk by měl znát svou historii, původ svého státu, národa, jazyka, zvyků a tradicí. Myslím, že v této práci se nám podařilo, ač z malé části, ale přeci jen, zabloudit do historie po stopách našich předků a nastínit minulost, která zanechává své stopy v současnosti i v názvoslovích, v tomto případě historicko-geografických toponymech Ukrajiny.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение остается добавить, что топонимы были созданы постепенно, в течение многих лет. Многие из них пришли к нам с древних времен. В конце концов, разные народы в разное время проживали на территории Украины.

Каждый из народов, которые когда-то жили здесь, оставили после себя имена рек, озёр, городов с особым смыслом и целью. Таким способом возникало и много других имён, например в связи с экономической деятельностью на определённой территории. Некоторые из названий природных объектов передавались от одного народа к другому, менялись, приобретали другую форму, а в некоторых случаях и значение.

Особенно сложно определяется содержание географических названий, которые возникли из названий народов или племён, исчезших вместе со своим языком и культурой. В таком случае, чтобы исследовать происхождение топонимов остается только посмотреть в историю, с помощью которой можно исследовать географические названия описывающие естественные свойства объектов и их распределение, экономическую деятельность людей, имена лиц, племен, народные обычаи, и многие другие.

Однако, во многих случаях и история бессильна. Существуют только слухи и предположения о происхождении некоторых топонимов. Либо название настолько старое, что нет никаких разумных объяснений или разъяснения существует, но они основаны на народных рассказах или легендах, в которых не много правды. Некоторые топонимы мы не можем объяснить совсем. Речь идёт о названиях, которые остались с древних времён в данном районе до сих пор, но всё таки никто не может объяснить происхождение этого названия.

В этой работе нам удалось изучить большинство из этих топонимов. Нам удалось проверить их историю, происхождение и особенности. Например топоним «Украина», который, как мы выяснили, имеет несколько интересных версий своего происхождения. Не менее интересным являются происхождения этническо-географических названий территории Украины, несмотря на то, что нам не удалось изучить в деталях все топонимы. Как уже упоминалось, про некоторые топонимы, в данном случае, историческо-географические регионы

Украины мы можем найти много информации, но о других, к сожалению, не удалось найти и необходимого минимума.

Но я должна добавить, что это было чрезвычайно интересно и поучительно рассматривать эту тему, этот вопрос. Нам удалось узнать много различных фактов о происхождении топонимов, с которыми мы обычно не встречаемся.

Каждый человек должен знать свою историю, происхождение государства, нации, языка, обычаев и традиций. Я думаю, что в этой работе нам удалось, хоть и немножко, но все же, заблудить по следам истории наших предков и наметить прошлое, которое оставляет свои следы в настоящем например в виде названий, а в этом случаи в историко-географических топонимах Украины.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

(seřazeno podle ruské abůky)

1. ГРУШЕВСЬКИЙ, М. Історія України-Руси. Том І. Київ: Наукова думка, 1991. ISBN 5-12-002469-6.
2. ЛАВАССЕР де БОПЛАН, Г. *Описание Украины*. Москва: Древлехранилище, 2004. ISBN 5-93646-048-7.
3. МИСАН, В. *Вступ до історії України*. Київ: Генеза, 2000. ISBN 978-966-11-0030-4.
4. ПЕТРОВСЬКИЙ, В., РАДЧЕНКО, Л., СЕМЕНЕНКО, В. *Історія України: Неупереджений погляд: Факти. Міфи. Коментарі*. Київ: Школа, 2007. ISBN 966-8182-62-6.
5. СМОЛІЙ, В., СТЕПАНЕНКО, В. *Історія України*. Київ: Генеза, 2007. ISBN 978-966-504-630-1.
6. СТРУЧКЕВИЧ, О., РОМАНЮК, І., ПІРУС, Т. *Історія України*. Київ: Грамота, 2008. ISBN 978-966-349-136-3.
7. ТУРЧЕНКО, Ф., МОРОКО, В. *Історія України. Кінець XVIII. – початок XX століття*. Київ: Генеза, 2001. ISBN 966-504-064-2.
8. ТУРЧЕНКО, Ф., ПАНЧЕНКО, П. – ТИМЧЕНКО, С. *Новітня історія України*. Київ: Генеза, 2007. ISBN 978-966-504-052-9.

SEZNAM POUŽITÝCH INTERNETOVÝCH STRÁNEK

(seřazeno podle české abecedy)

9. *Autonomní Republika Krym*.
http://uk.wikipedia.org/wiki/Автономна_Республіка_Крим
10. *Etnicko-geografické oblasti*. http://geoknigi.com/book_view.php?id=1049
11. *Geografické názvy oblastí Ukrajiny*. http://geoknigi.com/book_view.php?id=546
12. *Halyč*. www.ukrcenter.com/Форум/27010/Витоки-Галицької-Ідентичності
13. *Historie Ukrajiny*. http://www.ebk.net.ua/Book/history/mitsyk_iu/part4/401.htm
14. *Historie Ukrajiny z dávných dob do počátku XXI. století*.
<http://www.history.vn.ua/book/history1/41.html>
15. *Kyjevská Rus*. http://ru.wikipedia.org/wiki/Киевская_Русь
16. *Lingvisticko-významový slovník vlastních jmen*.
<http://www.lnu.edu.ua/lknp/mova/in/ling.htm>
17. *Litevské velkoknížectví*.
http://www.vtnuft.volyn.ua/his/index.php?option=com_content&view=article&id=13&Itemid=39&showall=1

18. *Maloruská národní historická knihovna*. <http://mnib.malorus.org/kniga/381/>
19. *Malý slovník historie Ukrajiny*. <http://www.history.vn.ua/book/dict/1635.html>
20. *Polissja*. <http://www.polissya.eu/2010/02/istoriya-pohodjennya-slova-i-nazvi.html>
21. *Prahy Dněpru*. http://pl.wikipedia.org/wiki/Porohy_Dniepru
22. *Původ názvu Ukrajina a Ukrajinci*.
<http://narodna.pravda.com.ua/history/46bc89f4ef94d/>,
<http://litopys.org.ua/pivtorak/pivt12.htm>
http://www.marazm.org.ua/polit/1_148.html
23. *Ruské impérium. Stručná historie*.
http://www.stamp-collecting-world.com/russianempire_history.html
24. *Siverské knížectví*. http://uk.wikipedia.org/wiki/Сіверське_князівство
25. *Toponymický slovník Ukrajiny*.
http://www.toponymic-dictionary.in.ua/index.php?option=com_content&view=section&id=9&layout=blog&Itemid=10
26. *Volyn*.
http://istvolyn.info/index.php?option=com_content&task=view&id=12&Itemid=25
27. *Východní Slované*. http://cs.wikipedia.org/wiki/Východní_Slované

SEZNAM POUŽITÝCH OBRÁZKŮ

- Obrázek 1. http://www.stamp-collecting-world.com/russianempire_history.html
- Obrázek 2. <http://school.xvatit.com>
- Obrázek 3. <http://www.vtnuft.volyn.ua>
- Obrázek 4. <http://for-ua.com/ukraine/2010/08/10/083747.html>
- Obrázek 5. <http://www.vtnuft.volyn.ua/>
- Obrázek 6. <http://school.xvatit.com/index.php?title>
- Obrázek 7. <http://uk.wikipedia.org/wiki/Файл:Ukraine-Nadnipyryanshchyna.png>
- Obrázek 8. <http://uk.wikipedia.org/wiki/Файл:Ukraine-Polissya.png>
- Obrázek 9. <http://uk.wikipedia.org/wiki/Файл:Ukraine-Volhyn.png>
- Obrázek 10. <http://uk.wikipedia.org/wiki/Файл:Ukraine-Podiliya.png>
- Obrázek 11. <http://uk.wikipedia.org/wiki/Файл:Ukraine-Halychyna.png>
- Obrázek 12.
http://uk.wikipedia.org/wiki/Файл:Map_of_Ukraine_political_simple_Oblast_Transkarpatien.png
- Obrázek 13. <http://uk.wikipedia.org/wiki/Файл:Ukraine-Bukovyna.png>
- Obrázek 14. <http://www.givnosite.cv.ua/2011/10/22/bucovina-or-bessarabia.html>
- Obrázek 15. http://uk.wikipedia.org/wiki/Файл:Locator_map_of_Krym_province.svg
- Obrázek 16. <http://uk.wikipedia.org/wiki/Файл:Saporosche-Ukraine-map.png>
- Obrázek 17.
http://uk.wikipedia.org/wiki/Файл:Map_of_Ukraine_political_simple_Donbass.png
- Obrázek 18. <http://uk.wikipedia.org/wiki/Файл:Ukraine-Slobozhanshchyna.png>
- Obrázek 19.
http://uk.wikipedia.org/wiki/Файл:Map_of_Ukraine_political_simple_Oblast_Tschernihiv.png